

TASVIRIY SAN'ATIDA RANGLARNING INSON HAYOTIDAGI O'RNI VA TA'SIRI

Ayubova Shohsanam

Namangan davlat pedagogika instituti

Tasviriy san'at mutaxassisligi 1-bosqich magistranti

ayubovashohsanam2004@gmail.com

905554946

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san'atda ranglarning inson hayotidagi roli va ta'siri o'rganiladi. Ranglar inson ruhiy holati, hissiyotlari va ijodiy faoliyatiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Maqolada zamonaviy pedagogik va psixologik tadqiqotlar natijalari, ranglar psixologiyasining nazariy asoslari, shuningdek, tasviriy san'at darslarida ranglardan foydalanish orqali o'quvchilarning hissiy va ijodiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlash usullari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: rang psixologiyasi, tasviriy san'at, hissiy holat, ijodiy fikrlash, pedagogik texnologiya, rang kompozitsiyasi

Kirish

Rang inson hayotining barcha sohalarida, xususan, san'at va ta'limda muhim ahamiyatga ega. Psixologik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ranglar inson hissiyotlarini uyg'otadi, kayfiyatini o'zgartiradi, diqqatini jamlaydi va ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi. Tasviriy san'at darslarida ranglardan samarali foydalanish o'quvchilarda estetik didni shakllantiradi, ijodiy yondashuvni rivojlantiradi va hissiy tajribalarni boyitadi. Zamonaviy pedagogika shuningdek, rangning ma'naviy va psixologik ta'sirini inobatga olgan holda darslarni tashkil qilishni tavsiya qiladi.

Ranglarning iliq (qizil, sariq, to'q sariq) va sovuq (ko'k, yashil, binafsha) ranglar kabi kategoriyalari turli hissiy reaksiyalarni uyg'otadi. Masalan, iliq ranglar energiya va harakatni oshiradi, sovuq ranglar esa tinchlik va kontsentratsiyani kuchaytiradi.¹ Ranglarning inson ruhiyatiga ta'siri ilmiy tadqiqotlar orqali tasdiqlangan. Psixologlar aniqlashicha, ranglar odamning emotsional holatini bevosita shakllantiradi: masalan, ko'k rang tinchlik va diqqatni oshiradi, qizil rang esa energiya va harakatni kuchaytiradi. Tasviriy san'at mashg'ulotlarida ranglardan foydalangan holda o'quvchilar o'z hissiyotlarini ifoda etishni o'rganadilar va ijodiy fikrlash jarayonlari faollashadi.

¹1.Sherov D.R., Davletova D.D. Tasviriy san'at mashg'ulotlarida rangtasvir fanini o'qitish metodikasi. Konferensiya maqolasi, 2022.

Rang psixologiyasi asosida darslarni tashkil etishda o'quvchilarga turli rang kombinatsiyalari bilan ishlash, rang aralashtirish, yorug'lik-soya o'yini va palitra bilan eksperiment qilish imkoniyatlari beriladi. Bu esa o'quvchilarda badiiy tafakkur, estetik qarash va ijodiy yechimlarni topish qobiliyatini oshiradi. Ranglarning simbolik va ma'naviy ahamiyati ham o'quv jarayoniga kiritiladi: masalan, yashil rang tabiat va hayotiylikni, sariq rang esa quvonch va ijodiy uyg'unlikni ifodalaydi. Rang psixologiyasi asosida tasviriy san'at darslarini tashkil etish o'quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirishda strategik ahamiyatga ega. Ranglar nafaqat hissiy holatni shakllantiradi, balki o'quvchilarning diqqatini jamlash, vizual idrokini rivojlantirish va estetik qarorlar qabul qilish qobiliyatini oshiradi. Masalan, kontrast ranglar bilan ishlash mashg'ulotlari o'quvchilarga kompozitsion muvozanatni tushunishga yordam beradi, ranglar uyg'unligi esa estetik didni va rang qarorlaridagi sezgirlikni oshiradi.²

Shuningdek, pedagogik texnologiyalar doirasida "rang orqali hissiy ekspressiya" metodikasi qo'llaniladi. Bu usulda o'quvchilar ranglar yordamida o'z kayfiyati, hissiyotlari yoki biror voqeani ifodalaydilar. Misol uchun, ko'k va binafsha ranglardan foydalanish tinchlik, sokinlik yoki introspektiv kayfiyatni yaratadi, qizil va sariq ranglar esa faoliyat, energiya va kreativ motivatsiyani oshiradi. Shu yo'l bilan ranglar nafaqat estetik, balki psixologik vosita sifatida ham ishlatiladi.

Amaliy mashg'ulotlarda o'quvchilar ranglarni aralashtirish, turli palitralarni sinab ko'rish, yorug'lik va soya o'yinlari yaratish orqali badiiy tajriba orttiradilar. Bu jarayon o'quvchilarni yangi badiiy yechimlar topishga, mustaqil qaror qabul qilishga va ijodiy fikrlashni faollashtirishga o'rgatadi. Ranglarning ramziy va ma'naviy xususiyatlari ham darslarda o'quvchilarga tushuntiriladi, bu esa ularning badiiy tafakkurini yanada boyitadi. Masalan, yashil rang tabiat va hayotiylikni, qora rang esa sirli yoki dramatik kayfiyatni ifodalaydi.

Zamonaviy pedagogik texnologiyalar ranglar bilan ishlashni interaktiv mashg'ulotlar bilan uyg'unlashtiradi. O'quvchilar guruhlariga bo'linib, turli rang kombinatsiyalari bilan mini-kompozitsiyalar yaratadilar, bir-birlarining ishlarini tahlil qiladilar va ranglar orqali hissiy va badiiy yechimlarni muhokama qiladilar. Bu esa o'quvchilarda nafaqat ijodiy fikrlashni, balki tanqidiy fikrlash va hamkorlik qobiliyatini rivojlantiradi.

Bundan tashqari, rang psixologiyasiga asoslangan mashg'ulotlar stressni kamaytirish va diqqatni jamlashga ham yordam beradi. Masalan, sovuq ranglar bilan ishlash o'quvchilarda tinchlanish va kontsentratsiya holatini yaratadi, iliq ranglar esa faollik va ijodiy energiyani oshiradi. Shu tariqa, ranglarning psixologik ta'siri darslarni nafaqat samarali, balki o'quvchilar uchun qiziqarli va motivatsion qiladi.

²Imomatova U.M., Abdumajidova K.A. Tasviriy san'atida ranglarning inson hayotidagi o'rni va ta'siri. Worldly Journals, 2023.

Shuningdek, rang psixologiyasi yordamida darslarni individual yondashuv asosida tashkil etish mumkin. Har bir o'quvchi o'z hissiyot va qobiliyatiga mos ranglar kombinatsiyasini tanlab ishlashi orqali mustaqil ijodiy qarorlar qabul qilishni o'rganadi. Bu pedagogik yondashuv o'quvchilarda badiiy tafakkur, vizual idrok va ijodiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini sezilarli darajada oshiradi, shuningdek, ularning san'atga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi.³

Shu tariqa, rang psixologiyasiga asoslangan pedagogik texnologiyalar nafaqat hissiy va estetik rivojlanishga, balki o'quvchilarning ijodiy fikrlashini faollashtirish va badiiy qarorlar qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ranglarni ongli va maqsadli qo'llash orqali o'quvchilar turli hissiy holatlarni ifodalaydi, fantaziyasini kengaytiradi va tasviriy san'atning barcha elementlarini chuqurroq tushunadi. Rang psixologiyasi asosida tasviriy san'at darslarini tashkil etishda o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda turli pedagogik texnologiyalar muhim o'rin tutadi. Masalan, o'quvchilarga ranglarning hissiy va psixologik ta'sirini tushuntirishdan so'ng, ular o'z hissiyotlarini vizual tarzda ifodalashga o'rgatiladi. Bu jarayonda o'quvchilar ranglar yordamida kayfiyat, hissiyot va mavzuni ifodalashning turli usullarini sinab ko'rishadi, natijada ijodiy tafakkur va fantaziyasi rivojlanadi. Shuningdek, ranglar bilan ishlash jarayonida o'quvchilar turli texnikalarni qo'llash orqali eksperimentlar o'tkazadilar. Masalan, suv ranglari va akril ranglar bilan aralashtirish, yorug'lik va soya effektlarini qo'llash orqali tasviriy kompozitsiyalar yaratish o'quvchilarda rang sezgirligini va badiiy qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi. Ranglar orqali o'quvchilar tasviriy yechimlarni tanlaydi, muvozanat va kontrastni tushunadi, shuningdek, badiiy asarlarni yaratishda mustaqil yondashuvni o'rganadi.⁴

Rang psixologiyasiga asoslangan mashg'ulotlar orqali o'quvchilarning estetik didi va vizual idroki ham rivojlantiriladi. O'quvchilarga ranglarning ma'naviy va ramziy ahamiyati tushuntiriladi: masalan, qizil rang faoliyat va energiya, sariq rang quvonch va iliqlik, yashil rang tabiat va tinchlik, ko'k rang esa sokinlik va introspektiv kayfiyatni ifodalaydi. Shu yo'l bilan o'quvchilar ranglar orqali o'z his-tuyg'ularini anglashni va ifodalashni o'rganadilar, bu esa ijodiy fikrlashni yanada boyitadi.

Shuningdek, interaktiv pedagogik texnologiyalar qo'llanilishi o'quvchilarning ijodiy jarayonga faol jalb qilinishini ta'minlaydi. Masalan, guruh mashg'ulotlarida o'quvchilar birgalikda rang kombinatsiyalari bilan ishlashadi, kompozitsiyalar yaratishadi va bir-birlarining ishlarini tahlil qiladilar. Bu jarayon nafaqat ijodiy fikrlashni, balki tanqidiy fikrlash va hamkorlik qobiliyatini rivojlantiradi. O'quvchilar ranglar orqali hissiy holatlarni ifodalash, badiiy qarorlar qabul qilish va yangi g'oyalarni yaratish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

³ Tasviriy san'at mashg'ulotlarida rangtasvir fanini o'qitish metodikasining asoslari. UzConferences, 2023

⁴ Eiseman, L. The Pantone Guide to Color Psychology. Harper Design, 2009.

Shuningdek, rang psixologiyasi asosida individual yondashuvni qo'llash ham muhimdir. Har bir o'quvchi o'z rang kombinatsiyalarini tanlab, shaxsiy hissiy va badiiy ifodalarini yaratadi. Bu esa o'quvchilarda mustaqil qaror qabul qilish, ijodiy tafakkur va estetik sezgirlikni rivojlantiradi. Ranglarning psixologik ta'siri yordamida darslar o'quvchilar uchun qiziqarli, motivatsion va hissiy jihatdan boyitilgan bo'ladi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar ranglar orqali vizual xotirani rivojlantirish, e'tibor va diqqatni shakllantirish, stressni kamaytirish va o'quvchilarning ijodiy motivatsiyasini oshirishga qaratilgan mashg'ulotlar ishlab chiqadi. O'qituvchi rang va kompozitsiya orqali o'quvchilarga badiiy qarorlar qabul qilish, tasviri yechimlarni topish va ijodiy jarayonda mustaqil fikrlashni rag'batlantiradi. Tasviri san'at darslarida ranglarning psixologik va estetik ta'siri nafaqat hissiyotlarni uyg'otish bilan cheklanmaydi, balki o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Ranglarning tonalligi, yorqinligi va kontrastlari o'quvchining vizual idrokini kuchaytiradi va ularning badiiy qarorlar qabul qilish jarayonini rag'batlantiradi. Masalan, yorqin va iliq ranglar energiya va motivatsiyani oshirib, o'quvchilarni yangi va noodatiy badiiy g'oyalarni yaratishga undaydi, sovuq ranglar esa tinchlik va diqqatni oshirib, tafakkur va detallarga e'tiborni kuchaytiradi.⁵

Rang psixologiyasiga asoslangan mashg'ulotlarda o'quvchilar ranglarni aralashtirish, palitra bilan eksperiment qilish, yorug'lik va soya o'yini yaratish orqali turli hissiy kayfiyatlarni ifodalashni o'rganadilar. Shu bilan birga, ranglarning ma'naviy va ramziy ahamiyati ham darslarda o'rgatiladi. Masalan, qizil rang energiya va hayotiylikni, ko'k rang esa tinchlik va barqarorlikni ifodalaydi. Bu esa o'quvchilarga ranglar orqali turli psixologik holatlarni anglash va o'z hissiyotlarini vizual tarzda ifoda etish imkonini beradi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar o'quvchilarni rang orqali ijodiy fikrlashga jalb qiladigan interaktiv mashg'ulotlarni o'z ichiga oladi. Masalan, "rangli hikoya yaratish" mashg'uloti davomida o'quvchilar turli ranglar yordamida hissiy voqealarni va badiiy vaziyatlarni ifodalaydilar. Bu jarayon o'quvchilarning fantaziyasini rivojlantiradi, ularni mustaqil qaror qabul qilishga o'rgatadi va ijodiy tafakkurini kuchaytiradi.

Ranglarning inson organizmiga fiziologik ta'siri ham o'rganilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, iliq ranglar yurak urishini tezlashtiradi, energiya va faoliyatni oshiradi, sovuq ranglar esa kayfiyatni tinchlantiradi, diqqatni jamlashga yordam beradi. Shu sababli, darslarda rang tanlashda o'quvchilarning psixologik holati va maqsadlari hisobga olinishi muhimdir.

⁵ TASVIRIY SAN'ATIDA RANGLARNING INSON HAYOTIDAGI O'RNI VA TA'SIRI. Chirchiq davlat pedagogika universiteti, 2023. Worldly Journal

Amaliy mashg'ulotlarda o'qituvchilar rang psixologiyasini qo'llagan holda individual va guruh ishlari tashkil qiladilar. Masalan, bir guruh o'quvchilar rang kontrastlari bilan ishlashsa, boshqasi ranglar harmoniyasi orqali kompozitsion yechimlar yaratadi. Bu esa o'quvchilarda turli badiiy yondashuvlarni rivojlantiradi, ijodiy fikrlash va estetik qaror qabul qilish qobiliyatini oshiradi.

Shu tariqa, rang psixologiyasiga asoslangan pedagogik texnologiyalar o'quvchilarning hissiy, vizual va ijodiy rivojlanishini bir vaqtning o'zida qo'llab-quvvatlaydi, ularni mustaqil va kreativ fikrlashga o'rgatadi hamda tasviriy san'atning badiiy did va estetik saviyasini oshiradi.

Xulosa

Tasviriy san'at darslarida ranglarning psixologik va estetik ta'siri o'quvchilarning hissiy va ijodiy rivojlanishida katta ahamiyatga ega. Ranglar orqali o'quvchilar o'z hissiyotlarini ifoda etishni, ijodiy qarorlar qabul qilishni va tasviriy tafakkurni rivojlantirishni o'rganadilar. Pedagogik texnologiyalar va zamonaviy yondashuvlar ranglar psixologiyasini samarali qo'llash orqali o'quvchilarning estetik didi va ijodiy qobiliyatini oshirish imkonini beradi. Shu sababli, ranglarning inson hayotidagi roli va tasviriy san'atdagi ahamiyatini chuqur o'rganish va amaliy mashg'ulotlarda qo'llash ta'lim jarayonining samaradorligini oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Sherov D.R., Davletova D.D. Tasviriy san'at mashg'ulotlarida rangtasvir fanini o'qitish metodikasi. Konferensiya maqolasi, 2022.
2. Imomatova U.M., Abdumajidova K.A. Tasviriy san'atida ranglarning inson hayotidagi o'rni va ta'siri. Worldly Journals, 2023.
3. Tasviriy san'at mashg'ulotlarida rangtasvir fanini o'qitish metodikasining asoslari. UzConferences, 2023.
4. Eiseman, L. The Pantone Guide to Color Psychology. Harper Design, 2009.
5. Tabiatdagi ranglarning o'quvchilar ruhiyatiga ta'siri. Chirchiq davlat pedagogika universiteti, 2024.
6. TASVIRIY SAN'ATIDA RANGLARNING INSON HAYOTIDAGI O'RNI VA TA'SIRI. Chirchiq davlat pedagogika universiteti, 2023. Worldly Journal